

Shrnutí

- Působení firem pod zahraniční kontrolou v České republice je důsledkem přílivu přímých zahraničních investic. Ten činil do konce září 2011 - při zohlednění jejich stavu do počátku roku 1993, tedy doby, kdy ČR fungovala v rámci federace – celkem 2 498,951 mld. korun. Příliv investic vrcholil kolem roku 2000, druhým vrcholem bylo období následující po vstupu země do EU. V letech 2002 a 2005 roční příliv přímých investic převýšil čtvrtbilionovou hranici
- Do roku 2003 dominovaly přílivu přímých zahraničních investic do ČR západní Evropa, v období 2005-2008 pak neevropští investoři. Zpočátku směřovaly přímé investice do zpracovatelského průmyslu, od roku 1999 již více do ostatních odvětví vč. služeb.
- Německé a rakouské přímé investice participovaly do konce roku 2009 na stavu přímých investic do ČR zhruba čtvrtinou, další více než třetinou pak přímé investice z Nizozemí a Lucemburska.
- Váha finančních a nefinančních firem pod zahraniční kontrolou v české ekonomice stoupla během let 1995-2009 z méně než desetinových podílů na počátku sledovaného období na 42,5 % celkové produkce, na 47,7 % v případě mezispotřeby a 30,6 % na výši hrubé přidané hodnoty v ekonomice.
- Drtivou dominanci zaznamenávají firmy pod zahraniční kontrolou ve finančním sektoru. Podle předběžných dat za rok 2010 dosáhl jejich podíl na hrubé přidané hodnotě celého sektoru 97,1 %. Ta rostla u těchto firem – dokonce dynamičtěji než předtím – i v letech 2008-2010, kdy byly ostatní sféry ekonomiky zasaženy hospodářskou krizí a finanční instituce v Evropě a zbytku světa pak globální krizí finanční.
- Samotný bankovní sektor kontroluje 96,9 % celkových aktiv bankovního sektoru ČR svým objemem ve výši 4,197 bil. korun. V podobné proporcii participuje také na výši poskytnutých úvěrů klientům (96,3 %, tj. 2,094 bil. korun) a úplně nejvyšší je jeho podíl na výši přijatých vkladů (98,8 %, tj. 2,637 bil. korun), které jsou prakticky všechny denominovány v českých korunách (2,357, bil. korun).
- Specifikem vývoje zahraničních firem v bankovním sektoru ČR, které umožnilo přežít krizi bez úhon, je jejich vysoká kapitalizace, absence rizikových cenných papírů v jejich portfoliích a velmi levné primární zdroje použitelné pro jejich aktivní obchody.
- Rezervy a kapitál bank pod zahraniční kontrolou v ČR se koncem roku 2010 přiblížil půl bilionu korun. Samotné zadržené zisky, nerozdělené z minulých let, činily 124 mld. korun. Vysokou ziskovost vykazovaly tyto banky již od roku 2002, jejich návratnost kapitálu byla dlouhodobě nad evropským průměrem.
- Kapitálová přiměřenost v poměru k rizikově váženým aktivům je u bank pod zahraniční kontrolou velmi vysoká a v letech 2008-2010 se dále zvyšovala. V roce 2010 činila 15,5 %, což byl téměř dvojnásobek výše požadované mezinárodní regulatorikou sledující zdravé fungování bank (8 %).
- Nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou v ČR charakterizovala velmi silná růstová dynamika promítající se do růstu jejich váhy jak v sektoru nefinančních podniků, tak i na ekonomice jako celku. Hodnota jejich produkce, mezispotřeby a hrubé přidané hodnoty stoupla za roky 1995-2009 čtrnáctkrát (14,2krát, 14krát, resp. 14,7krát). V tomto období rostl jejich výkon šestkrát rychleji než celý sektor.
- Výše zisků nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou vzrostla za období 1995-2009 více než dvacetkrát – za celý sektor nefinančních podniků pouze 3,1krát - a jejich podíl na ziscích sektoru nefinančních podniků se přiblížil dvěma třetinám (64,2 %).
- V důchodových charakteristikách dominuje podíl firem pod zahraniční kontrolou na výši zisků v ekonomice ve formě čistého provozního přebytku, který se zvýšil z 8 % v roce 1995 na 60 %

v roce 2009. Na objemu vyplacených mezd a platů participoval koncem sledovaného období tento segment ekonomiky z jedné třetiny.

- Daně z příjmů, které získal veřejný sektor od nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou, stouply oproti výkonnosti a zejména dynamice zisků podstatně pomaleji mírněji (8,9krát za období 1995-2009). Lze to zčásti přičíst investičním pobídkám poskytovaným českým státem. Ovšem podíl daní z příjmů placených firmami pod zahraniční kontrolou na celkových daních z příjmů placených celým sektorem nefinančních podniků v roce 2009 přesáhl polovinu (51,9 %). Z toho vyplývá nižší daňové inkaso státu od segmentů českých firem (soukromých národních) a firem v převažujícím veřejným vlastnictvím. Tato skutečnost však může souviset s nižší ziskovostí těchto segmentů.
- Hospodářská recese zasáhla nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou dříve než zbytek ekonomiky, protože byly vzhledem ke své převažující exportní orientaci více postiženy propadem zahraniční poptávky. To se projevilo především na výrazném poklesu mezipotřeby, méně už u hrubé přidané hodnoty.
- Vzhledem k podstatně horšímu vývoji českých firem za krize – hrubá přidaná hodnota firem v převažujícím veřejným vlastnictvím dokonce v roce 2009 meziročně vzrostla – se podíl nefinančních firem pod zahraniční kontrolou v letech 2008 i 2009 na mezispotřebě a hrubé přidané hodnotě na sektoru nefinančních podniků dokonce zvýšil.
- Nefinanční podniky pod zahraniční kontrolou výrazně investovaly do hmotných fixních aktiv. V letech 1995-2000 rostly jejich investice meziročně o čtvrtinu, v letech 1998-2002 dokonce o třetinu, tj. výrazně více než za ekonomiku jako celek (+4,7 %). V krizovém roce 2009 však výrazně klesla míra investic nefinančních podniků pod zahraniční kontrolou (-14,1 %) pod úroveň vykázanou za celou českou ekonomiku. Jejich hrubá přidaná hodnota se snížila o 2,9 %.
- Ačkoli se má za to, že z odvětvového pohledu je zahraniční kapitál zastoupen především v automobilovém průmyslu, je toto odvětví v podílu firem pod zahraniční kontrolou na hrubé přidané hodnotě odvětví s 90 % až na druhém místě podle dat z roku 2009. Dominuje peněžnictví a pojišťovnictví.
- Nejvýznamnějším způsobem jsou zahraniční firmy zastoupeny podle vytvořené hrubé přidané hodnoty v odvětví také v rafinériích a koksárenství, v gumárenství a výrobě plastů, v odvětví informačních a telekomunikačních činností.
- Na zaměstnanosti v celém segmentu firem pod zahraniční kontrolou se podílí největší měrou automobilový průmysl (11,2 %, tj. 118 tis. zaměstnaných) a také maloobchod, hutnictví, velkoobchod a elektrotechnický průmysl.
- V průmyslu České republiky se projevuje dvojkolejnost daná lepšími výsledky zahraničních firem nejen v produktivitě, ale i v tempu tržeb na zahraničních trzích i na domácím trhu.
- Mzdové převýšení průmyslových firem pod zahraniční kontrolou, které bylo nejvyšší v roce 2001 a patrné především ve zpracovatelském průmyslu, se postupem doby snížilo na 9,5 %, resp. 10,6 % oproti průměrné mzdě v průmyslu jako celku. V odvětví Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody a také v těžebním průmyslu však bylo zhruba o čtvrtinu vyšší.
- Podíl na tržbách z přímého vývozu průmyslových firem pod zahraniční kontrolou na tomto ukazateli za průmysl jako celek se od roku 2006 ustálil na zhruba třech čtvrtinách. Srovnatelně původně ještě vyšší podíl u zpracovatelského průmyslu však od roku 2006 mírně klesá.
- Na tržbách průmyslu z domácího trhu participovaly průmyslové firmy pod zahraniční kontrolou v době před konjunkturou české ekonomiky z necelých 30 %, ve zpracovatelském průmyslu zhruba třetinou. Od roku 2006 se tento podíl ustálil na přibližně 42 %. Ve zpracovatelském průmyslu se přiblížil polovině, aby se poté v letech 2007 a 2008 snižoval.
- Vzhledem k poklesům podílu zpracovatelského průmyslu u firem pod zahraniční kontrolou jak na tržbách z přímého vývozu, tak i na domácích tržbách tohoto odvětví – a stagnaci těchto

podílů za celý průmysl - lze s jistou opatrností soudit, že potenciál zahraničních firem v průmyslu už má možná blízko nasycení.

- Významnější potenciál pro zahraniční investory skrývá spíše sektor služeb, který je z mnoha pohledů poddimenzován a objeveny by měly být i kvalitativní výhody, které v ČR existují, jako např. česká invence. Přímí investoři však mohou využívat i stále trvajících potenciál výhod kvantitativního typu, jako jsou např. nižší mzdové náklady, i když za léta 2000 až 2008 byl přírůstek jednotkových nákladů práce v ČR nejvyšší v EU.
- Negativa spojená se vstupem přímých zahraničních investic se týkala především předprivatizační fáze ve finančním sektoru, kdy český stát před prodejem svých podílů zahraničním investorů velmi nákladně sanoval největší české banky buď ve formě převedení špatných aktiv anebo formou poskytnutých garancí. Tato sanace se pohybovala v řádu stamiliard korun. Dalším spornou věcí je z jisté části přepracovací charakter produkce u nefinančních firem pod zahraniční kontrolou, který lze vyzorovat z jejich vyššího podílu na produkci a mezispotřebě než na hrubé přidané hodnotě sektoru.
- Přínosy firem pod zahraniční kontrolou v ČR spočívají především ve sféře zaměstnanosti – i díky jim byla míra nezaměstnanosti v ČR po většinu sledovaného období nižší než v EU 27. V ČR ponechali zahraniční investoři do konce roku 2010 k reinvesticím 953 mld. svých zisků. Tato částka vzhledem k fázi cyklu přímých investic, který lze v ČR vyzorovat, je zatím tato částka vyšší než objemy vyplacených dividend. Efekt jejich působení se projevil ve vyšší produktivitě. Mohutné investiční dovozy o roce 2000 sice zhoršily obchodní bilanci, přispěly však poté k jejím přebytkům, protože tyto dovozy byly transformovány do produkce směřované na export. Mimoto právě obchodní vazba na mateřské země umožnila v době krize - s prudkým počátečním propadem zahraniční poptávky - zmírnit ve výsledku její dopady. Některé nefinanční firmy pod zahraniční kontrolou produkují v ČR na zařízeních špičkové světové úrovně.